

sine novo consensu. Verum sententia negativa tenenda est ex Decisione S. Rotae Rom. apud Clericati de Matrim., dec. 17. n. 41., ubi testatur

S. Doctor adhibet. Ut itaque evincat, probabilius posse in conscientia sponsalia rescindere, si quis ea ex metu contraxit, sic (lib. 6. n. 844. q. 3.), ratiocinatur: *Ratio, quia cum metus dederit causam contractui, ita ut alias initus non fuisset, incutiens metum tenetur contractum rescindere. Unde sicut ille tenetur relaxare fidem iniuste per talem metum extortam, ita metum passus potest fidem datam revocare.* Et haec quidem manifeste arguunt, eum, qui metum passus est, nullam contraxisse obligationem, neque ullam, quod ad ipsum attinet, vim contractum habere, atque adeo esse irritum: *irritum enim dicimus, cui vis obligandi deest.*

Ubi vero evincere vult, generatim contractus ex levi metu initos probabilius rescindi ad arbitrium metum passi non posse, quae conclusio videri potest praecedenti opposita, sic (lib. 3. n. 718.) ratiocinatur: *Ratio, quia non praesumitur consensisse ex metu, sed vere sponte, qui noverit esse levem.* Porro hic non tam thesim S. Doctor probat, quam negat *hypothesim*, quae scilicet supponit metum in casu causam dedisse contractui. Nam in ista hypothesi, ipse, ut modo vidimus, solidissima ratione statuit, eum, qui reipsa ob metum consensit, nulla obligatione obstringi, atque adeo contractui nullam vim inesse. Neque iterum in casu praesumptio, quae quidem hic non est *praesumptio iuris de iure*, sufficiens fundamentum praebet, ut asseratur haec altera S. Alphonsi thesis, nempe *neque in foro externo, neque interno, rescindi posse contractum initum ex metu levi.* Missum enim nunc fiat, pro foro interno conscientiae nullatenus attendi *praesumptiones*, sed solam veritatem, cuius profecto conscius est quisque sibi. Verum etiamsi de foro externo aga-

tur, equidem in eiusmodi casu generatim ex positivi iuris dispositione actio negabitur, praesertim si constet, metum non nisi uti levem contrahenti apparuisse; quamquam S. Alphonsus ex generali hac regula cum Salmanticensibus contractum sponsalium excipiat. Veruntamen non diffitendum denique, eiusmodi praesumptiones per se unicum hunc demum posse effectum inferre, ut, quemadmodum scribit Cuiacius (*Rubr. ff. De probationib. et praesumpt.*), omne probationis onus in eum transferant, contra quem faciunt; nam alioquin praesumptioni recte opponitur probatio veritatis. Ergo posterior haec thesis priori reipsa non opponitur, atque adeo argumentum a S. Alphonso allatum pro priori, ubi de sponsalibus agitur, eandem vim habet in quolibet contractu, siquidem consensus alterutrius partis per metum etiam levem revera fuerit extortus.

Itaque iuxta S. Alphonsum *probabilis* est, ea sponsalia valida non esse. Verum profecto satis foret, id esse probabile. Audi Sanchez, qui (lib. 8. disp. 6. n. 18.) ita scribit: *Si omnino res sit dubia, an interveniat impedimentum, nec ne, nulla opus est dispensatione... Quando res non esset vere dubia, sed essent opiniones, quibusdam asserentibus id esse impedimentum, aliis vero negantibus, si opinio negans est vere probabilis, quamvis affirmans esset probabilior, posset ille, sequens opinionem probabilem inire id matrimonium absque ulla dispensatione.*

Et Palaus (Tr. 28. punct. 4. §. 9. n. 4.): *Si opinionem vel dubium habeas subesse impedimentum, et diligentia facta ad veritatem investigandam vincere dubium non potes, a matrimonio contrahendo non impediris, quia dum tibi non constat de impedimento iure*

hanc fuisse perpetuam S. Rotae sententiam. Constat etiam ex Declaratione S. Congr. Conc. in Januensi 12 Decemb. 1733. (9).

humano inducto, liberum te reputare debes ob possessionem innatae libertatis.

Item Viva (*In Prop. 1. Innoc. XI. n. 20.*): *Si probabilitas sit circa ius, hoc est quando probabiliter utrinque DD. censent, aliquid esse vel non esse impedimentum, ... consuetudo et praxis Ecclesiae fert, quod matrimonium sic contractum censeatur validum; atque adeo Ecclesia non vult dirimi ab impedimento, quod probabiliter non est impedimentum.*

Denique Croix (lib. 6. p. 4. n. 117.): *Quandocumque datur opinio probabilis pro absentia impedimenti, communissima sententia est, quod tunc etiam dispenset Ecclesia, quando potest, si forte adsit impedimentum.* Porro eiusmodi probabilitatem in praesenti quaestione non deesse, satis superque ostensum est.

(9) Ex hac S. Congregationis Declaratione nihil reipsa adversus praemissam S. Alphonsi, pluriumque gravissimorum Thh. doctrinam concludi potest. Hi enim contendunt, etiam sine novo consensu valere ista sponsalia, *postquam impleta iam conditio fuerit*, id est *quando iam sublatum per dispensationem sit impedimentum.* Contra vero in ista Declaratione S. Congregatio definit, *non subsistere sponsalia*, quando, ut patet ex casu S. Congregationi proposito (*Thesaur. Resol. tom. 6. pag. 203.*), conditio nondum impleta fuerat, neque per executionem Apostolicarum Litterarum adhuc sublatum fuerat impedimentum: quo in casu nec S. Alphonsus nec alius unquam dixit, sponsalia valere seu subsistere. Cum ergo de casu prorsus diverso utrobique agatur, perperam altera alteri sententia, quasi contraria, obiicitur. Et idem prorsus dicendum de aliis Declarationibus S. Congr.,

quae inani labore in eandem rem afferuntur, uti in Brugatensi 20. Ian. 1709., in Sipontina 2. Maii 1837., in Milevitana 29. Mart. 1862., et in... 22. Febr. 1862. (Vid. *Acta*, etc. Romae, typ. Propag. Fid. Vol. 1. pag. 79.-81.); nam et istae utique statuunt, *non sustinenda esse sponsalia* contracta cum conditione dispensationis ab impedimento petendae: sed semper sententiam ferunt in favorem illius, qui a contractu recedebat *ante conditionem impletam.* Exinde quisquis ex huiusmodi sententia contendit concludere etiam ad casum *conditionis iam impletae*, videlicet quod *ut valida sponsalia existant, necesse sit, ut confirmentur a contrahentibus etiam post obtentam effective dispensationem, qua actu sublatum sit canonicum impedimentum*, hic vitio logico conclusionem elicit, quae latius patet, quam praemissae.

Missas porro hic facimus ratiunculas quasdam a Iuriscultis pro eadem conclusione adhibitae, quae quidem eo tendunt, ut vel ad contrahendum *conditionate* hae personae inhabiles putentur. Nam et passim penes Theologos dissolutae illae reperiuntur (Vid. etiam S. Alphons. lib. 3. n. 650.), et facile, si urgeantur, ad consecretaria absona et communi sensui repugnantia adducunt. Illud unum tamen non praetermiserim, a quibusdam hanc quoque rationem urgeri, quod *ignominiosum videatur illud in pactum deducere, quod pendet a Principis potestate*; in quo sane aequivocationem habes, prope dixerim, ignominiosam. Esto enim, probrum sit spondere ex pacto dispensationem a principe concedendam. At numquid qui *conditionate* contrahunt, ipsam conditionem (cuiusmodi nunc est dispensatio) spondent? Spondent nimirum futurum matrimonium, seque ad illud hypothetice obligant, obligationem-

QUAER. 4° *An promissiones, quae fieri solent de ineundo matrimonio, semper habendae sint ut vera sponsalia?*

Resp. Videtur negandum; saepe enim promissiones illae potius propositi, quam verae promissionis speciem prae se ferunt. In praxi igitur ad intentionem particularem promittentium attendendum est. — Vide *Casus*, n. 836. et seq. (*)

que ita alligant conditioni dispensationis, ut hac deficiente obligatio quoque deficiat. Quenam hic ignominia? Nisi forte (a pari) putes ignominiosum esse etiam ex voto cum eadem conditione spondere operam tuam in curanda infirmorum spiritali salute in nosocomiis, nempe si per dispensationem sacris initiari tibi contingat.

Quamquam alia ratione ignominiam in casu reperiunt, quia scilicet dispensatio (uti aiunt), utpote iuris immutatio, semper ferit ius publicum, quo societas regitur. *Ubi porro conditio iure impleri non potest, nullius momenti est stipulatio*, etc. ut habetur *L. 137. ff. §. 6. De verb. obligat.* — At enim ista (praeterquam quod contra communem sensum evincerent, ignominiosam esse quamlibet dispensationis petitionem) omnimodam redolent oblivionem, quorsum in societate dispensandi potestas, ususque vigeat. Revocemus, quaeso, in memoriam primum de hac re principium, quod S. Thomas (1. 2. q. 96. art. 6.) sic declarat: *Quia legislator non potest omnes singulares casus intueri, proponit legem secundum ea, quae in pluribus accidunt, ferens intentionem suam ad communem utilitatem... Et si posset* (pergit ib. ad 3.) *legislator omnes casus considerare, non oporteret, ut omnes exprimeret propter confusionem vitandam; sed legem ferre debet secundum ea, quae in pluribus accidunt. Contingit autem* (addit ib. q. 97. art. 4.)

quod aliquod praeceptum, quod est ad commodum multitudinis ut in pluribus, non est conveniens huic personae vel in hoc casu: quia vel per hoc impediretur bonum melius, vel etiam induceretur aliquod malum... Periculosum autem esset, ut hoc iudicio cuiuslibet committeretur, nisi forte propter evidens et subitum periculum...; et ideo ille, qui habet regere multitudinem, habet potestatem dispensandi in lege humana, quae suae auctoritati innititur, ut scilicet in personis vel in casibus, in quibus lex deficit, licentiam tribuat, ut praeceptum legis non servetur. Ex quibus manifestum est, eodem naturae iure, rerumque ordine exigi, tum ut legibus societas regatur, tum ut opportune in legibus dispensetur, atque adeo dispensationum usum, potiusquam publicum ius feriat, superiore quodam iure immo postulari. Allegata vero lex, quae loquitur de stipulatione cum hac conditione: *Si rem sacram aut religiosam Titius venderit, vel forum aut basilicam, et huiusmodi res, quae publicis usibus in perpetuum relictae sint, etc.*, uti patet, ad rem non facit.

(*) Adverte, speciale ius vigere pro Hispania, probatum a s. Sede, quod pro valore sponsalium publicam scripturam requirit. Vid. *Acta s. Sedis*, V. 13. p. 191. Utinam hoc privilegium evaderet lex universalis!

ARTICULUS II. — DE OBLIGATIONE ET EFFECTIBUS SPONSALIIUM

538. **Principia.** — I. Sponsalia ex iustitia obligant sub gravi ad matrimonium ineundum tempore determinato, si quod determinatum sit; si vero nullum tempus fuerit praefixum, quamprimum una pars rationaliter exigit. Ratio est, quia ubi vera sunt sponsalia, adest verus contractus in re gravi, et inde gravis obligatio sequitur (10) — S. Lig. n. 845.

II. Sponsalia inducunt impedimentum *impediens* matrimonium, seu prohibens, ne matrimonium *licite* cum alia persona contrahatur, nisi priora sponsalia fuerint legitime dissoluta. Ratio est, quia ex dictis sponsalia obligationem iustitiae pariunt. — Vide *dicenda infra*, n. 778.

III. Sponsalia inducunt etiam impedimentum, quod in iure vocatur *publicae honestatis*, quo scilicet sponsorum alter inhabilis fit ad contrahendum matrimonium cum consanguineis alterius in primo gradu. — Vide *dicenda infra*, n. 815.

539. **Quaesita.** — **QUAER.** 1° *Si quis cum duabus feminis sponsalia contraxerit, et cum secunda peccaverit, quamnam ducere debeat?*

Resp. 1° Certo matrimonium est contrahendum cum prima, si dum secunda contrahebat priorum sponsalium erat conscia. Ratio est, quia tunc secunda decepta non fuit, sed decipi voluit.

Resp. 2° Probabiliter etiam cum prima matrimonium est contrahendum, licet secunda non fuerit conscia promissionis alteri factae. Ratio est, quia promissio facta secundae est semper nulla, utpote de re illicita, nec iniuria alteri illata ius priori adimit; et hoc valet etiamsi secunda promissio fuerit iuramento firmata. — S. Lig. n. 848.

QUAER. 2° *An tunc prior sponsa cedere debeat de iure suo, si altera ex deforatione grave damnum passura sit?*

Resp. Neg. probabiliter. Ratio est, quia secunda sponsa imbecillitati suae huiusmodi damnum imputare debet. — S. Lig. ibid. — Priori tamen suadendum foret, ut iuri suo sponte renuntiet, nisi forte et ipsa notabile damnum inde incurrat. — S. Lig. ibid.

(10) Haec obligatio urget tum in foro conscientiae, tum in foro externo. Idcirco resiliens cogi a iudice potest ad matrimonium etiam per censuras (*C. Ex litteris 10. De Sponsal.*); quamquam hortationes prius ac monitiones debeant praecedere (*C. Requisivit 17. eod. tit.*) et a coactione quoque abstinendum sit, si

quod denter arbitretur, ex nuptiis invitis gravia mala ac scandala timenda, v. gr. rixas perpetuas, viri discessionem ab uxore, aut etiam coniugicidium; expedit enim ut minus permittatur malum ad gravius cavendum, et sic a iudice etiam Aetori favor impenditur. Vid. Sanchez (lib. 1. disp. 23. n. 4.), et Schmalzgr. (lib. 4. tit. 1. n. 94.-95.).

540. — QUAER. 3° *An licitae sint arrhae in sponsalibus?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia nec Iure canonico prohibentur, nec iuri naturali adversantur. — S. Lig. n. 852.

QUAER. 4° *An sponsa reddere debeat munera (11) a sponso accepta, si matrimonium non subsequatur?*

Resp. 1° Neg., si ex culpa sponsi sponsalia dissolvantur: quia ille, culpabiliter resiliendo a promissione, iacturam horum munerum facere merito censetur. Sic praxis communis.

Resp. 2° Affirm., *per se loquendo*, si absque culpa sponsi, et a fortiori, si ex culpa sponsae, sponsalia solvantur; sponsa enim absque iniustitia ea retinere non potest, cum tantum intuitu matrimonii collata fuerint. Idem foret dicendum, si unus ex sponsis, qui ab altero munera vel arrhas accepit, morte corripiatur ante initum matrimonium; nam iuxta modo dicta parentes defuncti omnia sponso superstiti restituere tenentur.

Dixi, *per se loquendo*; quia si spectata sponsi conditione munera parvi sint momenti, et hic non reclamet, ea remittere censetur.

541. — QUAER. 5° *An ille qui promisit matrimonium puellae ea conditione ut cum ea peccet, eam ducere debeat?*

Resp. Affirm. cum sententia communi, iuxta dicta *de Iustitia*, tom. I. n. 729. et 760. (12). — Vid. S. Lig. l. 3. n. 642., ubi dicit esse hanc sententiam omnino tenendam.

542. — QUAER. 6° *An matrimonium mere civile, prout fit in Gallia coram magistratu, haberi possit instar sponsalium?*

Resp. 1° Affirmandum videtur, (*) si contrahentes intentionem habeant

(11) Differunt munera seu donationes sponsalitia ab *arrhis*, quia hae dantur seu pignus seu hypotheca implendi rem promissam; ac propterea qui eas dederit, ipsas recuperat, cum illud impletur, de quo pactum fuerat; contra vero quidquid datur per modum sponsalitia largitionis, nuptiis sequutis repeti nequit, sed dominium eius transit plene ad personam, cui datum fuerat, seu potius donatio confirmatur, et fit absoluta.

(12) In notis, quas hisce locis subiectas reperies, ostensum est, oppositam sententiam mere fallacium allegationum fucoroborari.

(*) Quod spectat ad matrimonium civile habenda nunc est ratio recentis decreti.

Quaesitum est: an actus, qui vulgo audit matrimonium civile pariat impedimentum publicae honestatis. S. C. C. 13. Mart. 1879. rescripsit: *Negative et consulendum Sanctissimo ut id declarare et statuere dignetur*. Porro « SS. D. N. Leo Papa XIII. audita universa rei relatione in audientia diei 17. eiusdem mensis, in votum S. C. concedens, per praesens decretum declarat ac statuit, praememoratum actum, qui vulgo dicitur *matrimonium civile*, in locis, ubi promulgatum est decretum Conc. Trid. sess. 24. c. 1. *de Ref. Matr.*, sive fideles, actu ipsum explentes, intendant, uti par est, (matrimonio ecclesiastico iam rite celebrato vel cum animo illud quantoctius celebrandi) meram ceremoniam ci-

recurrendi postea ad Ecclesiam, et coram Parocho contrahendi, et hanc intentionem signo externo manifestent (13). Ratio est, quia tunc non contrahunt matrimonium, sed tantum praescripto legis civilis satisfaciunt, et simul se obligant, saltem *implicite*, ad verum matrimonium coram Ecclesia contrahendum.

Resp. 2° Si talem intentionem non habeant, contractus civilis haberi nequit, ut contractus sponsalitiis. Ratio est, quia nulla est promissio matrimonii (14); sed tantum hic et nunc adest matrimonium clandestinum, quod vim sponsalium nullatenus habet, ut declaravit S. Congr. Conc. Trid. (15). — Carrière, n. 365. — Vide *Casus*, n. 847.

vilem peragere, sive intendant sponsalia de futuro inire, sive tandem ex ignorantia aut in spretum ecclesiasticarum legum intendant matrimonium de praesenti contrahere, impedimentum publicae honestatis non producere. Non ergo habenda haec ceremonia ad instar sponsalium.

(13) Haec quaestio prope inutilis videri debet. Neque enim existimandum est, eos, qui ad magistratum hanc ob causam accedunt, de matrimonio inter se contrahendo prius non convenisse, seu mutuum expresse fidem non dedisse. Supponi ergo debet, vera sponsalia iam praecessisse. Quod ergo attinet ad sponsalium obligationem, et inde consequens *publicae honestatis impedimentum*, inutile videtur inquirere, an quidpiam ad haec conferat istiusmodi coram civili magistratu caeremonia.

(14) Ubi desit intentio celebrandi matrimonium coram Ecclesia, non solum in civili isto contractu (si nomen contractus meretur), sed ne in praecedenti quidem, quae supponi debet, fide mutuo data futurarum nuptiarum aderit ulla matrimonii vera promissio, seu ratio ulla veri nominis sponsalium. Ratio patet: quia si illa desit intentio, iam non promittitur matrimonium, quod nullum inter Christianos datur extra matrimonii *Sacramentum*, sed sub nomine matrimonii promittitur coniunctio mere concubinaria.

(15) Quod matrimonium clandestinum, etiam copula subsequuta, non resolvatur in sponsalia de futuro, duplicem declara-

tionem refert Bened. XIV. (*Quaest. Canon.* 291. prope fin.), et habes etiam in Thesaur. Resol. Congr. Conc. (tom. 2. pag. 239.-244.). Quocirca non audiendi sunt Cabassutius (*Jur. Can. Theor.* etc. lib. 3. cap. 24.), Coninck (*De Sacram.* disp. 32. n. 78.), De Rhodes (*Theol. Schol. Tract. de 5. postrem. Sacram.* sect. 5. §. 7.), Schram (*Instit. Theol. De Matr.* n. 1230.), et si qui sunt alii, qui hac omnino de causa docuerunt, hinc *impedimentum publicae honestatis usque ad primum dumtaxat gradum* oriri. Excipiendum tamen cum Sanchez (lib. 2. disp. 20. n. 6.), nisi clandestinae matrimonium contrahentes habuerint animum se obligandi eo modo, quo possent; nam cum potuerint se per sponsalia obligare, sic obligati manebunt, non quidem vi *contractus de praesenti*, qui nullus est, sed ex sponsalibus in eodem contractu *implicite ex eorum mente* contentis.

Gravior agitur quaestio, num istud publicae honestatis impedimentum ex clandestino matrimonio oriatur, non quatenus in sponsalia transeat, sed quatenus iuxta antiquum Ius (quod S. Pius V. In Const. *Ad Romanum* 1. Iul. 1568. quoad hoc declaravit nihil immutatum fuisse) eiusmodi impedimentum, et quidem usque ad quartum gradum, oritur ex quolibet matrimonio rato etiam invalido, dummodo invalidum non fuerit ob consensus defectum. Quae quidem quaestio ad eos quoque spectare potest, qui coram civili magistratu

ARTICULUS III. — DE DISSOLUTIONE SPONSALIIUM

Sponsalia ex omnium sententia ob iustas causas dissolvi possunt. Causae autem praecipue sunt; mutuus consensus; impedimentum superveniens (16); electio status perfectioris, v. gr. Professio religiosa, etc.;

contrahendi sponsalia *de praesenti* intentionem forte habuerint.

Porro impedimentum incurri plures tradiderunt, iique graves Auctores, uti v. gr. Gonzalez, Pontius, Wiesner, Gutierrez, Laurentius, Fagnanus etc.; potissimum autem abducti in eam sententiam videntur, quibusdam, quae ferebantur, S. Congr. Conc. Declarationibus, quarum praecipuas ac magis notas videre licet hoc eodem loco in praecedenti huius operis editione. Veruntamen alii neque numero pauciores, neque auctoritate minus verendi, eiusmodi sunt Navarrus, Sanchez, Lessius, Tanner, Pirhing, Engel, Barbosa, Card. De Laurea, Emman. Sa, etc., in oppositam sententiam ierunt, atque adeo negant, ullum ex matrimonio ob vitium clandestinitatis invalido subsequi impedimentum. Declarationibus autem, quas primae sententiae patroni allegant, facili se negotio expediunt, easque partim apocryphas esse, partim ad rem non facere ostendunt. In hac proinde sententiarum diversitate locus generali illi canonis superest, qui in dubii impedimenti ecclesiastici causis adhiberi inferius dicitur.

(16) Intellige impedimentum *dirimens*, et quidem *iure naturae*. Nam si impedimentum sit *dirimens* solum *iure ecclesiastico*, licet obligatio cesset ex parte innocentis, at non item ex parte eius, qui culpa sua causam impedimenti apposuit, sed tantum suspenditur; adeo ut hic (nisi inde damnum incurrat multo gravius, quam pars laesa ex nuptiarum omissione) teneatur dispensationem impedimenti petere, eoque sublato, si adhuc velit pars laesa, fidem eidem datam implere. Neque de hac re dissentiant reipsa Doctores. Discrepan-

tia enim, quam suspicari quis posset ex iis, quae S. Alphonsus (lib. 6. n. 857-858.) refert, tota prorsus Salmanticensium (*De Matrim.* cap. 2. a n. 70.) oscitantiae et negligentiae in sententiis DD. describendis debetur. Sane S. Alphonsus (lib. 6. n. 857.) haec habet: *Dubium est, an tunc sponsalia solvantur ex parte nocentis. Afirmat Dicastillus, et probabile putant Salmanticenses; quia supposito tali impedimento, iam factum est impossibile matrimonium. Negant vero communius et probabilius Sanchez et Palaus cum Coninckio et Gutierrez; qui dicunt, tunc suspendi obligationem sponsalium, donec tollatur impedimentum; quia aequum non est, ut delinquens commodum ex suo crimine reportet.* In quibus, uti manifestum est, Dicastilli assertioni a S. Alphonso opponitur communior sententia Sanchezii cum aliis. Inquiramus ergo, utrum Dicastilli assertio revera discrepet a communiori aliorum sententia ibi exposita, an vero, prout in *Nota* dicitur, conciliari queant: et exinde patebit, utrum huiusmodi discrepantia aliunde sit repetenda, quam a non recte descriptis DD. sententiis.

Textus Dicastilli (*De Sacram.* Tr. 10. disp. 1. n. 554.), a Salmanticensibus allegatus, sic habet: *Ratione generali probari potest, neutrum illorum (scil. contrahentium), supposito impedimento sive culpabiliter sive inculpabiliter inducto, manere obligatum IMMEDIATE ET PROXIME ad matrimonium; nemo enim potest obligari ad id, quod fieri non potest.*

Et hic quidem quaeri posset, quomodo mere *probabile* dici queat, contrahentes post inductum *dirimens* impedimentum

crimen grave alterius, v. gr. fornicatio; mutatio notabilis status, circum-

non obligari *proxime et immediate* ad matrimonium, quando illud contrahere tunc nefas ipsis est, et insuper matrimonium eum impedimento *dirimente* initum iam foret invalidum. Nonne potius eiusmodi res est per se perspicua et evidens? At tamen S. Alphonsus, uti patet ex allatis eius verbis, scribit: *Afirmat Dicastillus, et PROBABILE putant Salmanticenses; eandemque, ac Dicastillus, rationem addit: quia supposito tali impedimento, iam factum est impossibile matrimonium.* Et reipsa sic habent et Salmanticenses, eandem addentes rationem (*De Matrim.* cap. 2. n. 70.): *Addit PROBABILITER Dicastillus... Et ratio est, quia nemo tenetur ad id, quod non potest, et supposito tali impedimento, iam est impossibile matrimonium ex parte utriusque!*

Sed hoc omisso, iam quaeramus, utrum allatae Dicastilli assertioni iure quis opponat Sanchezium, Palaum etc. et communio-riorem sententiam. Dubitandi enim ratio est, quia etiam Sanchez (lib. 1. disp. 56. n. 1.) ad Quaestionem, *Utrum sponsalia dissolvantur ob superveniens iuris impedimentum*, non secus ac Dicastillus, respondet: *Quando impedimentum est dirimens, FATENTUR OMNES, dissolvi sponsalia... quia iam non potest inter illos consistere matrimonium.* Cum itaque, teste Sanchezio, hanc doctrinam profiteantur omnes unanimiter theologi, et quidem ob eandem rationem, *quod tunc impossibile sit consistere matrimonium*, quid est, quod S. Alphonsus Dicastillo et simul Sanchezio et unanimi Doctorum sententiae ceu oppositos exhibet Sanchezium, Palaum... et communio-riorem sententiam? Undenam id, nisi ex sententia Dicastilli perperam a Salmanticensibus descripta seu proposita?

Sed rursus Sanchez, quamvis cum Dicastillo imo cum omnibus theologis staturit, sponsalia in casu dissolvi, ob ma-

trimonium *iam factum impossibile*; tamen (l. c. n. 4.) subdit quaestionem, *Utrum is, cuius culpa contrahitur impedimentum dirimens, teneatur dispensationem impetrare, ut sponsalia perficiat.* Et deinde hanc quaestionem solvit, statuens quandonam is ad id teneri, quando non teneri dicendus sit. Ergo nisi quis gratis velit contendere, Sanchezium pugnantly loqui, concludendum est, *suspensionem illam sponsalium*, pro qua S. Alphonsus, ut supra vidimus, Sanchezium allegat, nullatenus repugnare generali doctrinae tum Sanchezii, tum Dicastilli, tum omnium theologorum, nempe ob inductum *dirimens* impedimentum sponsalia dissolvi, seu, ut ait Dicastillus, neutrum contrahentium ad matrimonium *immediate et proxime* obligatum manere. Rursus ergo dicendum, discrepantiam, quae fingitur inter utramque doctrinam, non nisi inexactae sententiarum expositioni deberi.

Sed neque hoc satis. Nam Dicastillus ipse (l. c. n. 555.) pro sua, quam supra attulimus, sententia allegat Sanchezium, Gutierrez, et praeter alios etiam Coninck, illos nimirum, quos S. Alphonsus, ut vidimus, ipsi ceu contrarios opponit. Undenam hoc, nisi ex DD. sententiis minus exacte propositis? Nam reipsa Sanchezium in generali illa assertionem cum Dicastillo convenire iam vidimus.

Sed iterum, Dicastillus (l. c. n. 556.) subdit: *Dixi non manere obligatum immediate et proxime; nam, quod attinet ad obligationem petendi aut procurandi dispensationem in impedimento, controversia est inter Auctores, an saltem ille, qui dedit causam impedimento, teneatur dispensationem petere et procurare.* Quam quidem quaestionem ipse quoque resolvit statuendo, quando ad hoc ille teneatur, quando non Dicastillus igitur, non secus ac Sanchez, ita statuit obligationem sponsalium per

stantia scilicet, quae si cognita fuisset, vel praevisa, prudentum iudicio

inductum impedimentum solvi, ut nihilominus illi, qui causam impedimenti posuit, obligatio procurandi dispensationem maneat. Atqui hoc est illud, quod S. Alphonsus, Sanchezium allegans, dicit, *obligationem sponsalium suspendi*. Quid est igitur, quod S. Doctor Dicastillo opponat Sanchezium, Palaum, Coninck, qui cum communiore sententia dicunt, *obligationem sponsalium suspendi*, nisi quod DD. sententiae non exacte exhibentur? Sane Dicastilli verba (l. c. n. 559.) sunt ista: *Non tenetur formaliter ex promissione sponsalitia, sed ex damno illato, seu emergente ex apposito libere impedimento*. Attendatur igitur ad illam vocem, *formaliter*; quid vero iuxta Dicastillum importet *formaliter promissio sponsalitia*, iam ipse satis explicaverat, quando (ibid. n. 554.) dixerat, *neutrum manere obligatum immediate et proxime ad matrimonium*. Et cum vocibus *immediate et proxime* ex adverso respondeant *mediate et remote*, eo ipso non excludunt, quominus quis vi promissionis *mediate et remote* ad matrimonium obligatus maneat, idest ad removendum (nisi quid obstat) impedimentum quod libere ipse matrimonio apposuit. Itaque haec obligatio petendi dispensationem utique *proxime* exurgit *ex damno iniuste illato*; at vero cur habetur *damnum illatum iniuste*? Quia nimirum *damnum* exurgit ex laesione iuris alteri acquisiti per pristinam *promissionem*. Ergo ista *promissio* demum est radix, cur ad *damnum reparandum* teneatur, atque adeo, nisi quid obstat, ad dispensationem procurandam.

Alioquin vero numquid aliam, ac Dicastillus, alii reddunt huius obligationis rationem? En Sanchez eandem rationem (l. c. n. 4.) sic reddens: *Sponsus, qui iniuste impedivit, tenetur ex iustitia impedimentum auferre, modo sibi possibili*. Et Palaus (Tr. 28. disp. 1. punct. 26.

n. 4.): *Qui voluntarie matrimonio contrahendo impedimentum apponit, ius compartis laedit; tenetur ergo illud reparare. At nullus alius modus reparationis aptior est, quam si impedimentum tollat; tenetur ergo illud tollere, si potest*. Quinimo videsis in Palao (ib. n. 5.) prope ad verbum repetitam Dicastilli sententiam. *Respondeo* (inquit), *ex lege sponsaliorum neminem obligatum esse ad impedimenti dirimentis dispensationem procurandam; bene tamen ex iniusta et iniusta impedimenti appositione, comparatione cuius dispensatio non est medium extraordinarium, sed ordinarium et per se requisitum*. Itaque cum etiam ii auctores, quos S. Alphonsus opponit Dicastillo, eandem, ac ille, rationem obligationis afferant, etiam in hoc frustra discrepantiam inter sententias eorum quaeritur, quos S. Doctor discrepantes exhibet.

Hinc vero alia exoritur quaestio, *an sponsae laesae in tali casu detur optio, ut si non velit uti, vel admittere dispensationem, possit eligere, ut sibi aliter satisfiat*. Quae quidem quaestio suum locum habet etiam in praecedenti hypothesi, quando videlicet aut dispensatio impetrari nullo modo possit, aut certe eius impetratio incommodum seu *damnum* sponso importet longe eo gravius, quod sponsa ob nuptiarum carentiam passura sit. Ergo sua, eaque gravis suppetebat ratio, cur Dicastillus ulteriorem hanc ageret quaestionem, de qua scribit (l. c. n. 561.): *Nihil in Auctoribus legisse nemini*. Et cum statuat haud ab omni obligatione exemptum manere sponsum, tum si dispensatio obtineri nequeat, tum si gravius eius impetratio onus ipsi inferat, tum si sponsa dispensationem oblatam admittere nolit; proinde merito (l. c. n. 559.) concludit, *praedictum sponsum teneri vel ad dispensationem pe-*

a sponsalibus deterruisset (17). Dissolvi possunt sponsalia etiam per ni-

tendam, vel ad damnum alioquin compensandum.

Et hanc quidem conclusionem ipse Dicastillus, duplici hypothesi applicat, nimirum 1° *quando damnum illatum nullum est aliud praeter damnum impedimenti culpabiliter inducti, atque adeo non servatae fidei promissionis, per quam obligabatur ad illam implendam, ac proinde ad non apponendum impedimentum*; 2° *quando sponsa aliud insuper grave damnum patitur*.

Et quoad primam hypothesim (l. c. n. 561.) scribit: *Tunc ergo tantum tenebitur compensare seu satisfacere sponsae, quantum prudentis arbitrio sua intererat perseverasse sponsalia in suo rigore, illaque tempore debito impleri; quae compensatio, si citra matrimonium fieri possit, non poterit cogi sponsus ad matrimonium*. Quae quidem conclusio sensum aperit eorum, quae sic praecedunt: *Nec ipse sponsus tenetur obligatione sponsalitia... atque adeo non poterit cogi ab illa praecise propter eam obligationem, solumque tenebitur resarcire damnum illatum*. Nam conditio dein apponitur, *si citra matrimonium fieri (compensatio) possit*. Non ergo liberae sponsi optioni res permittitur, sed quaestio decernenda manet ex generalibus principiis, quae de restitutione ob illatum *damnum* communiter traduntur.

Quoad alteram autem hypothesim censet (l. c. n. 562.). Dicastillus: *Si sponsa patitur damnum grave, quod duobus modis resarciri possit scilicet vel ducendo illam, vel aliter satisfaciendo, debere sponsum aliter satisfacere si ipsa velit... Quapropter si damnum, quod ipsa pateretur infamia propria, aut pro contrahendo alio simili matrimonio resarciri potest ab sponso constitutione dotis competentis, et ipsa hoc elegerit, videtur posse cogere sponsum*

ad id, et respuere illas nuptias, neque enim par est, ut cogatur ad resarciendum damnum acceptum copulari viro, illique nubere, a quo tantum damnum accepit dedecoris et infamiae si non iam sibi (id enim per matrimonium compensatur), saltem sorori et familiae, et per participationem etiam sibi illatum in sua sorore.

Dicastilli itaque doctrina nequaquam singularis est, aut caeterorum communi doctrinae repugnans. Quod si alii auctores hoc loco vix aut ne vix quidem postremam hanc tangunt quaestionem, de satisfactione nimirum seu damni reparatione aliter curanda, quando dispensatio ab impedimento posthabenda videatur, sive quia gravius, quam par sit, sic onus inferretur sponso, sive quia iustam recusandi dispensationem et nuptias sponsa causam habet; et huius quaestionis solutionem quaerendam relinquunt ex generalibus principiis, quae in Tractatu de Restitutione traduntur; id enimvero discrepantiam seu dissensionem inter DD. nullatenus affert.

(17) Hanc regulam sic bipartitam S. Alphonsus (lib. 6. n. 865.) explicat: *Pro causis supervenientibus sufficit illa, quae si praevisa fuisset, sponsalia non fuissent contracta... Pro causis autem anterioribus sed ignoratis, illa sufficit, quae si superveniret, iam sufficiens esset ad sponsalia rescindenda, vel etiam quae a contrahendo absterruisset, si cognita prius fuisset*. Et quidem iuxta Sanchez (*De Matrim.* lib. 1. disp. 62. n. 6). Pirhing (lib. 4. tit. 1. n. 63.), et Schmalzgr. (eod. tit. n. 188.), asserenti, se non contracturum fuisse sponsalia, si talis circumstantia a principio extitisset aut fuisset cognita, fides habenda est non solum in foro conscientiae, sed etiam in foro externo si prudentum iudicio, consideratis circumstantiis, verisimile videatur, eum nequa-